

ROZSUDOK

V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Daniely Švecovej a sudcov JUDr. Oľgy Trnkovej a JUDr. Mariána Sluka, PhD., v právnej veci navrhovateľky **M. O.**, bývajúcej v K., zastúpenej JUDr. I. R., advokátkou v K., proti odporcom **1/ D. Š.**, bývajúcemu v J., **2/ H. Š.**, bývajúcej v J., zastúpeným JUDr. K. P., advokátkou v K., **o určenie, že dôvody vydedenia nie sú dané a určenie neplatnosti vydedenia**, vedenej na Okresnom súde Košice II pod sp. zn. 30 C 187/2004, o dovolaní odporcov 1/, 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach zo 14. decembra 2009 sp. zn. 9 CoD 47/2008, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky dovolanie odporcov 1/, 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach zo 14. decembra 2009 sp. zn. 9 CoD 47/2008 v napadnutej časti **z a m i e t a .**

Odporcovia 1/, 2/ sú povinní zaplatiť navrhovateľke spoločne a nerozdielne náhradu trov dovolacieho konania 62,70 € na účet JUDr. I. R. do troch dní od právoplatnosti rozsudku.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Košice II rozsudkom z 26. novembra 2007 č.k. 30 C 187/2004-97 návrh na určenie, že dôvody vydedenia uvedené poručiteľom F. Š. (zomrelom X.) v notárskej zápisnici spísanej dňa 13.7.1999 na Notárskom úrade notára JUDr. Ľ. B., nie sú dané a na určenie, že vydedenie navrhovateľky je neplatné, zamietol. Navrhovateľke uložil povinnosť nahradiť odporcom 1/, 2/ trovy konania vo výške 17 740 Sk (588,86 €) na účet ich právnej zástupkyne a na účet súdu trovy štátu vo výške 77 Sk (2,56 €), všetko do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Vykonaným dokazovaním mal preukázané, že vydedenie

navrhovateľky (ako jednostranný právny úkon poručiteľa F. Š.) spĺňa všetky zákonom stanovené formálne aj materiálne náležitosti. Uviedol, že v prípade ak je dôvodom vydedenia neposkytnutie potrebnej pomoci v chorobe, starobe alebo iných závažných prípadoch podľa § 469a písm. a/ Občianskeho zákonníka a neprejavovanie opravdivého záujmu, ktorý by potomok mal o poručiteľa prejavovať (§ 469a písm. b/ Občianskeho zákonníka), treba posúdiť potrebu pomoci na strane poručiteľa a objektívnu možnosť toho, kto bol poručiteľom vydedený, poskytnúť mu potrebnú pomoc a prejavovať opravdivý záujem. Tento dôvod vydedenia spravidla nie je daný vtedy, ak poručiteľ pomoc a prejavy opravdivého záujmu vydedeného dediča odmieta a tiež vtedy, ak vydedenému dedičovi v poskytnutí potrebnej pomoci poručiteľovi a prejavovaní opravdivého záujmu bránili dôležité objektívne prekážky. Odkázanosť na pomoc a prejav opravdivého záujmu poručiteľa a objektívna možnosť dediča poskytnúť poručiteľovi pomoc a prejavovať opravdivý záujem sa musí posudzovať s prihliadnutím na to, či dedičovo správanie voči poručiteľovi (ne)bolo v rozpore s dobrými mravmi. V konaní nebolo preukázané tvrdenie navrhovateľky o nadmernom požívaní alkoholu poručiteľom a o jeho nespôsobilosti na vykonanie právneho úkonu – vydedenia zo zdravotných dôvodov. Bolo síce preukázané, že zdravotný stav navrhovateľky neumožňuje, aby pracovala, ale na druhej strane ani neovplyvňuje jej správanie a konanie vo vzťahu k členom jej rodiny, t.j. vo vzťahu k poručiteľovi a jej matke (odporkyňi 2/). Počas obdobia, kedy poručiteľ býval v byte na Č. spolu s navrhovateľkou a jej rodinou, mu vôbec neposkytovala potrebnú pomoc a neprejavovala o neho opravdivý záujem, i keď jej v tom nebránili žiadne objektívne prekážky. Naopak z dôvodu vznikajúcich konfliktov a hádok sa poručiteľ s odporkyňou 2/, ktorá starostlivosť o poručiteľa vykonávala výlučne sama, v roku 1998 z tohto bytu (ktorý je v ich vlastníctve a v ktorom navrhovateľka býva od roku 1974), odstáhovali. Súd prvého stupňa poukázal na to, že v našej spoločnosti starostlivosť detí o svojich rodičov je vnímaná v širšom ponímaní, zahŕňa aj spolunažívanie medzi viacerými generáciami a ich vzájomnú pomoc. V danej veci treba z hľadiska dobrých mravov vnímať aj poskytnutie pomoci detí rodičom, teda aj poručiteľovi navrhovateľkou, ak býva v byte svojich rodičov s celou svojou rodinou (za vyše tridsať rokov si svoje bývanie ani inak nevyriešila). O svojich rodičov, o ich potreby, sa musia deti zaujímať a poskytnúť im pomoc, ktorú vo svojom veku potrebujú. Nestačí pomoc obmedziť len na možnosť bývania rodičov v jednej izbe vo vlastnom byte. O trovách konania rozhodol podľa § 142 ods. 1 O.s.p. a o trovách štátu podľa § 148 ods. 1 O.s.p.

Krajský súd v Košiciach na odvolanie navrhovateľky rozsudkom zo 14. decembra 2009 sp. zn. 9 CoD 47/2008 rozsudok súdu prvého stupňa vo výroku, ktorým zamietol návrh na určenie, že vydedenie navrhovateľky jej otcom F. Š., zomrelým dňa X., vykonané listinou o vydedení z 13.7.1999 je neplatné, potvrdil. V prevyšujúcej časti rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že určil, že dôvody vydedenia navrhovateľky jej otcom F. Š., uvedené v listine o vydedení, napísanej dňa 13.7.1999 vo forme notárskej zápisnice notárom JUDr. Ľ. B., so sídlom v S., nie sú dané. Účastníkom nepriznal náhradu trov prvostupňového a odvolacieho konania a navrhovateľku a odporcov spoločne a nerozdielne zaviazal nahradiť trovy štátu na účet okresného súdu po 1,28 € do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Uviedol, že z vykonaného dokazovania vyplýva, že poručiteľ (F. Š.) do spísania listiny o vydedení sa neocitol v takej situácii, v ktorej by potreboval pomoc predovšetkým od navrhovateľky. Výpoveďou odporcu 1/ (pred odvolacím súdom) bolo preukázané, že o poručiteľa sa starala jeho manželka, nielen v čase, keď žili s navrhovateľkou v jednom byte, teda do roku 1998, ale aj po tom, čo sa v auguste 1998 odsťahovali do J. k synovi (odporcovi 1/). Odvtedy, do spísania listiny o vydedení (do 13.7.1999), opäť všetky práce v domácnosti zabezpečovala manželka poručiteľa a staral sa o neho aj jeho syn (odporca 1/). Pokiaľ poručiteľ potreboval hospitalizáciu v čase, keď býval v K., zabezpečovala ju navrhovateľka, čo potvrdil odporca 1/ (pred odvolacím súdom) a vyplýva to aj z návrhu na začatie konania vo veci Okresného súdu Košice II sp. zn. 27 C 659/99. Vzhľadom na uvedené preto nie je možné uzavrieť, že dôvody vydedenia navrhovateľky v zmysle § 469a písm. a/ Občianskeho zákonníka boli preukázané. Pokiaľ ide o vydedenie z dôvodu uvedeného v § 469a písm. b/ Občianskeho zákonníka, podľa ustálenej judikatúry súdov treba otázku, či potomok o poručiteľa trvale neprejavoval skutočný záujem, ktorý by ako potomok prejavovať mal, posudzovať s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu a z aspektu dobrých mravov. Jedným z hľadísk, ktoré treba pri tomto dôvode vydedenia vždy skúmať, je to, či potomok poručiteľa mal reálnu možnosť o poručiteľa prejavovať skutočný záujem, ktorý by ako potomok prejavovať mal. Teda, či poručiteľ mal sám záujem sa s potomkom stýkať a udržiavať s ním bežné príbuzenské vzťahy. Vydedenie prichádza do úvahy len vtedy, ak poručiteľ o tento blízky príbuzenský vzťah stojí, ak sa ho nezáujem potomka osobne citovo dotýka a ak mu táto situácia vadí. Neprihádza do úvahy v situácii, keď mu je tento stav ľahostajný, prípadne k nemu sám a podstatne prispel. Poručiteľ k svojej dcére (navrhovateľke) už od detstva nemal dobrý vzťah, čo vyplynulo aj z výpovede odporcu 1/ (pred odvolacím súdom). Ako odporca 1/, tak aj odporkyňa 2/ potvrdili, že skutočnosť, že navrhovateľka nenavštevovala

svojich rodičov od doby, keď odišli bývať do J., do spisania listiny o vydedení, poručiť a ani nemrzelo. V tejto súvislosti poukázal na nepriaznivý zdravotný stav navrhovateľky, ktorá podľa lekárskeho potvrdenia je psychiatricky liečená vyše 20 rokov s diagnózou periodická depresívna porucha, bola opakovane hospitalizovaná na viacerých klinických pracoviskách. Vzhľadom na jej ochorenie nie je schopná vykonávať pracovnú činnosť (má zníženú výkonnosť). Ochorenie sa prejavuje ťažkými opakujúcimi sa depresiami a vyžaduje psychické a fyzické šetrenie, vyhýbanie sa zbytočným stresom a obavám z budúcnosti tak, aby sa predišlo zhoršeniu jej zdravotného stavu. Z lekárskej správy zo 14.5.2007 tiež vyplynulo, že navrhovateľka trpí aj fóbiou z cestovania. Napokon aj zástupkyňa odporcov na pojednávaní pred súdom prvého stupňa (11.1.2007) vyslovila názor, že ochorenie, ktoré má diagnostikované navrhovateľka, spôsobovalo správanie, ktorého následkom bolo aj vykonanie právneho úkonu – spísanie listiny o vydedení poručiťom. S prihliadnutím na všetky tieto skutočnosti odvolací súd uzavrel, že v danom prípade nebola preukázaná ani existencia druhého dôvodu, pre ktorý poručiť navrhovateľku vydedil. Pokiaľ sa navrhovateľka domáhala aj určenia, že vydedenie je neplatné (keďže na podanie takéhoto návrhu nebola odkázaná súdom v rámci dedičského konania podľa § 175k ods. 2 O.s.p.), odvolací súd mal za to, že ide o určovaciu žalobu v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. a teda, že na žiadanom určení treba preukázať danosť naliehavého právneho záujmu. Na odvolacom pojednávaní zástupkyňa navrhovateľky uviedla, že tohto určenia sa domáhala len z opatrnosti a že neplatnosť vydedenia vidí v tom, že dôvody vydedenia nie sú dané. Keďže vyhovením takémuto návrhu by sa postavenie navrhovateľky nezmenilo (jej návrhu na určenie, že dôvody vydedenia nie sú dané bolo vyhovené), súd prvého stupňa správne v tejto časti návrh zamietol. O trovách konania rozhodol podľa § 224 ods. 1, 2 O.s.p. v spojení s § 142 ods. 1, 2 O.s.p. a o trovách štátu podľa § 148 ods. 1 O.s.p.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu vo výroku, ktorým zmenil rozsudok súdu prvého stupňa tak, že určil, že dôvody vydedenia navrhovateľky jej otcom v listine o vydedení, napísanej dňa 13.7.1999 vo forme notárskej zápisnice, nie sú dané a vo výroku o trovách prvostupňového a odvolacieho konania, podali dovolanie odporcovia 1/, 2/. Navrhli, aby dovolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu v napadnutej časti a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Namietali odňatie im možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.) postupom odvolacieho súdu tým, že sám z vlastnej iniciatívy vykonal dokazovanie výsluchom navrhovateľky a odporcu 2/, namiesto toho, aby napadnutý rozsudok zrušil a vec

mu vrátil na ďalšie konanie. Nevypočul pritom aj odporkyňu 2/, čím bolo porušené jej ústavné právo podľa čl. 48 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Tiež namietali nesprávne právne posúdenie veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Uviedli, že skutočnosť, že poručiteľ nebol k navrhovateľke vždy prívetivý, vyplývalo práve z jej správania. Nešlo ale o nenávisť a poručiteľ sa o navrhovateľku počas jej detstva a v mladosti riadne staral, zabezpečoval jej výchovu, vzdelanie, ba dokonca po uzavretí jej manželstva súhlasil s tým, aby bývala v jeho byte s celou svojou rodinou. Túto dobrotu navrhovateľka zneužila. Nie je ale pravda, že poručiteľ do spisania listiny o vydedení sa neocitol v takej situácii, aby nepotreboval pomoc. Práve naopak, také situácie nastali niekoľkokrát. Odporkyňa 2/ poukázala na to, že aj napriek tomu, že celý život žila s poručiteľom vo svojom byte, práve z dôvodu, že navrhovateľka sa odmietala o nich starať v starobe a v chorobe tak, ako potrebovali, boli nútení odsťahovať sa do cudzieho prostredia, čo pre nich znamenalo obrovskú zmenu a malo to nepriaznivý vplyv na ich zdravie. Dlhو sa museli vyrovnávať s novým prostredím a zmenenými životnými podmienkami. Toto všetko zavinila navrhovateľka. Rovnako odvolací súd nesprávne posúdil aj dôvod vydedenia podľa § 469a písm. b/ Občianskeho zákonníka. Navrhovateľka neprejavovala o poručiteľa žiadny záujem. Dva roky ho vôbec nenavštívila, nezaujímal sa o jeho zdravotný stav, nezistila, že je hospitalizovaný a v nemocnici ho ani raz nenavštívila. Dialo sa tak od augusta 1998 do augusta 2000 a práve tento stav viedol k rozhodnutiu poručiteľa spísať v júli 1999 listinu o vydedení. Tvrdenia navrhovateľky o jej zlom zdravotnom stave, pre ktorý nemohla o poručiteľa prejavovať záujem, považovali za nepravdivé a účelové. Nie je totiž dôchodkyňou a bežne cestuje hromadnou dopravou.

Navrhovateľka navrhla dovolanie odporcov 1/, 2/ zamietnuť a priznať jej náhradu trov dovolacieho konania.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpení advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.) proti časti rozhodnutia, ktorú možno napadnúť dovolaním (§ 238 ods. 1 O.s.p.) preskúmal rozsudok odvolacieho súdu v napadnutej časti v rozsahu podľa § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že dovolanie odporcov 1/, 2/ nie je dôvodné.

Z ustanovenia § 236 ods. 1 O.s.p. vyplýva, že dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, ak to zákon pripúšťa.

Dovolanie je tiež prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej (§ 238 ods. 1 O.s.p.).

Podľa ustanovenia § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale aj v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Dovolacie dôvody pritom neposudzuje len podľa toho, ako ich dovolateľ označil, ale podľa obsahu tohto opravného prostriedku.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť (§ 242 ods. 1 druhá veta O.s.p.) skúmať, či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou zo závažných procesných väd, zaoberal sa dovolací súd otázkou, či konanie v tejto veci nie je postihnuté vadou konania v zmysle § 237 O.s.p. Podľa tohto ustanovenia je dovolanie prípustné, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Vady konania uvedené v § 237 písm. a/ až e/ a g/ O.s.p. dovolatelia nenamietali a ich existenciu nezistil ani dovolací súd.

Dovolatelia namietali odňatie možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.) postupom odvolacieho súdu tým, že nezrušil napadnutý rozsudok a nevrátil vec prvostupňovému súdu na ďalšie konanie z dôvodu nedostatočne zisteného skutkového stavu, ale sám vykonával dokazovanie, pričom nevypočul aj odporkyňu 2/. Bolo im preto znemožnené realizovať procesné právo, t.j. podať opätovne dovolanie.

Pod odňatím možnosti konať pred súdom treba rozumieť taký procesný postup súdu, ktorým sa účastníkovi znemožní realizácia jeho procesných práv, priznaných mu právnu úpravou za účelom ochrany jeho práv a právom chránených záujmov.

Odvolačí súd rozhodnutie súdu prvého stupňa zmení, ak nie sú splnené podmienky na jeho potvrdenie, ani na jeho zrušenie (§ 220 O.s.p.). Ak má odvolací súd za to, že súd prvého stupňa dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, dokazovanie v potrebnom rozsahu opakuje sám (§ 213 ods. 3 O.s.p.).

Opakovanie dokazovania je teda podmienkou pre zmenu odvolaním napadnutého rozhodnutia, kedy odvolací súd sám vykonáva, resp. dopĺňa dokazovanie, na základe ktorého potom dospeje k úplnému zisteniu skutkového stavu tvoriacemu podklad na rozhodnutie v danej veci. Týmto postupom si odvolací súd zadovážuje rovnocenný podklad na svoje vlastné skutkové závery, ktoré sú v porovnaní so súdom prvého stupňa iné.

Pokiaľ odvolací súd v danej veci po zopakovaní (a doplnení) dokazovania, vychádzal z iného skutkového stavu než súd prvého stupňa a odvolaním napadnutý rozsudok zmenil, jeho skutkové závery boli urobené v súlade s ustanoveniami §§ 120, 132, 211 a 213 O.s.p. Preto takýmto svojím postupom neodňal účastníkom možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Treba dodať, že nevykonanie dôkazov podľa predstáv alebo návrhov účastníkov konania nie je postupom, ktorým súd odníma účastníkom možnosť konať pred súdom, lebo rozhodovanie o tom, ktoré dôkazy budú vykonané, patrí výlučne súdu, a nie účastníkom konania (§ 120 ods. 1 O.s.p.). Dôkazy súd hodnotí podľa svojej úvahy a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti, pričom starostlivo prihliada na všetko, čo vyšlo za konania najavo, včítane toho, čo uviedli účastníci. Nesprávne vyhodnotenie dôkazov nie je vadou konania v zmysle § 237 O.s.p. Pokiaľ súd nesprávne vyhodnotí niektorý z vykonaných dôkazov, môže byť jeho rozhodnutie z tohto dôvodu vecne nesprávne, no táto skutočnosť ešte sama osebe nezakladá prípustnosť dovolania v zmysle § 237 O.s.p.

Inou vadou konania, na ktorú musí dovolací súd prihliadnuť aj vtedy, ak nie je v dovolaní namietaná, je procesná vada, ktorá (na rozdiel od väd taxatívne vymenovaných v § 237 O.s.p.) nezakladá zmatečnosť rozhodnutia. Jej dôsledkom je vecná nesprávnosť, ktorej základom je porušenie procesných ustanovení upravujúcich postup súdu v občianskom súdnom konaní. Vadu tejto povahy dovolateľa nenamietali a ani dovolací súd vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. nezistil.

Odporcovia 1/, 2/ v dovolaní tiež namietali, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.).

Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O nesprávnu aplikáciu právnych predpisov ide vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

V danom konaní sa navrhovateľka domáhala určenia, že dôvody pre jej vydedenie poručiťom (F. Š.) nie sú dané (určenie neplatnosti vydedenia nie je predmetom dovolacieho konania). Podanie takejto žaloby jej bolo uložené uznesením Okresného súdu Košice II z 9.6.2004 č.k. 40 D 875/03 vo veci konania (uznesením prerušeným) o dedičstve po poručiťovi F. Š., zomrelom X. z dôvodu zistenia, že rozhodnutie o dedičskom práve (uvedených dedičov) závisí od posúdenia spornej skutočnosti, t.j. či sú alebo nie sú dané dôvody vydedenia navrhovateľky.

Poručiť F. Š. listinou o vydedení spísanou dňa 13.7.1999 vo forme notárskej zápisnice na Notárskom úrade v S. notárom JUDr. Ľ. B. vydedil navrhovateľku z dôvodu, že mu neposkytovala potrebnú pomoc a neprejavovala oň opravdivý záujem, ktorý by ako dcéra mala prejavovať. Uviedol, že dcéra býva spolu s jej rodinou v byte, ktorý majú s manželkou (odporkyňou 2/) v osobnom vlastníctve, a naopak spolu s manželkou ho z tohto bytu vyhodila, museli z bytu odísť v auguste 1998. Odišli bývať k ich synovi do J.. Odvtedy za nimi nebola na návšteve. S poukazom na tieto skutočnosti mal za to, že sú naplnené dôvody vydedenia, jednak podľa § 469a ods. 1 písm. a/ a tiež podľa § 469a ods. 1 písm. b/ Občianskeho zákonníka (súčasne určil, že dôsledky uvedeného vydedenia sa vzťahujú aj na osoby uvedené v § 473 ods. 2 Občianskeho zákonníka, t.j. na potomkov jeho dcéry).

Podľa ustanovenia § 469a ods. 1 písm. a/, b/ Občianskeho zákonníka môže poručiť vydediť potomka, ak v rozpore s dobrými mravmi neposkytol poručiťovi potrebnú pomoc v chorobe, v starobe alebo v iných závažných prípadoch. Rovnako to môže poručiť urobiť aj vtedy, ak potomok o poručiťa trvalo neprejavuje opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať.

Vydedením rozumieme jednostranný výslovný prejav poručiteľovej vôle, ktorým sa odníma potomkovi ako neopomenuteľnému dedičovi právo, ktoré by mu inak patrilo podľa zákona (neopomenuteľný dedič zo zákona nededí, teda nemá právo ani na svoj zákonný podiel).

Vydedenie (ako jednostranný právny úkon poručiteľa) musí spĺňať určité materiálne a formálne náležitosti. Materiálnou náležitosťou vydedenia je (okrem všeobecných požiadaviek pre platnosť právnych úkonov) existencia konkrétneho dôvodu vydedenia uvedeného v zákone. Ustanovenie § 469a ods. 1 taxatívne vypočítava dôvody vydedenia. Pre všetky dôvody je charakteristické negatívne správanie sa potomka v rozpore s dobrými mravmi. Dôvod vydedenia sa musí uviesť v listine o vydedení a tento dôvod musí existovať už v čase pred prejavom poručiteľovej vôle v listine o vydedení. Teda existencia dôvodov vydedenia sa posudzuje vždy za obdobie pred napísaním listiny o vydedení.

Z formulácie dôvodov vydedenia uvedených v písmenách a/ a b/ tohto ustanovenia vyplýva, že na ich základe možno postihnúť široký okruh negatívnych skutočností existujúcich vo vzťahoch poručiteľa a potomka. Ide pritom o subjektívne dôvody, resp. dôvody, ktoré sa posudzujú zo subjektívneho hľadiska.

O neposkytnutí pomoci za podmienok uvedených v písmene a/ tohto ustanovenia pôjde najmä vtedy, keď dedič poručiteľovi odkázanému na pomoc v chorobe a starobe neposkytol potrebnú pomoc, hoci o tejto odkázanosti poručiteľa vedel a so zreteľom na svoje objektívne možnosti a schopnosti mu pomoc mohol poskytnúť. Potreba pomoci na strane poručiteľa a objektívna možnosť dediča poručiteľovi pomoc poskytnúť sa musí v každom konkrétnom prípade posudzovať osobitne. Treba to posúdiť z hľadiska, či dedičovo správanie bolo v rozpore s dobrými mravmi. K naplneniu tohto dôvodu vydedenia nestačí, že poručiteľ bol chorý, dosiahol vek, ktorý možno označiť ako starobu alebo sa ocitol v inej ťažkej životnej situácii (dedič mu neposkytol pomoc v iných závažných prípadoch, napr. pri živelní pohrome, ohrození života, zdravia alebo jeho majetku zásahom tretích osôb). Potreba pomoci potomka závisí aj na tom, či nie je iná osoba, od ktorej možno predovšetkým očakávať poskytovanie takejto pomoci a ktorá túto pomoc aj reálne poskytuje a poskytovať môže, pretože má pre to lepšie podmienky ako potomok, ktorého sa vydedenie týka. Pri odkázanosti poručiteľa na pomoc je ale nevyhnutné, aby potomok mal reálnu možnosť poručiteľovi

potrebnú pomoc poskytovať, teda, či jej poskytovanie nevyklučuje napríklad zdravotný stav potomka.

Pri úvahe, či ide o dôvod vydedenia uvedený v písmene b/ tohto ustanovenia, t.j. neprejavovanie opravdivého záujmu potomka o poručiťa treba považovať za významný vzťah medzi poručiťom a potomkom, najmä, či tento vzťah mal charakter skutočného vnútorného vzťahu a nielen predstieraného, formálneho. Existenciu takéhoto kvalifikovaného vzťahu možno vyvodit' z rozličných vonkajších prejavov, napr. z osobného, prípadne písomného styku, zo vzájomnej starostlivosti potomka a poručiťa a pod., pričom pri posudzovaní otázky, či existuje dôvod vydedenia v tomto ustanovení uvedený, nemožno opomenúť ani konkrétne možnosti dediča prejavovať takýto záujem a tiež okolnosti, za ktorých k vydedeniu došlo. Najmä, či potomkovi v prejavovaní opravdivého záujmu o poručiťa nebránili objektívne okolnosti, prípadne, či zo strany potomka nejde o nezavinené neprejavovanie takéhoto kvalifikovaného záujmu. Tento dôvod vydedenia totiž vyžaduje, aby neprejavovanie opravdivého záujmu bolo potomkom zavinené, nestačí len samotná existencia takéhoto stavu. Záujem, ktorý by potomok mal prejavovať o poručiťa treba posudzovať s prihliadnutím na okolnosti konkrétneho prípadu. Pokiaľ je skutočnosť, že potomok trvale neprejavuje o poručiťa opravdivý záujem, dôsledkom toho, že poručiť neprejavuje záujem o potomka, nemožno bez ďalšieho uzavrieť, že by neprejavovanie tohto záujmu potomkom mohlo byť dôvodom na jeho vydedenie. O neprejavovanie opravdivého záujmu o poručiťa v zmysle tohto ustanovenia sa nejedná v prípade, ak nezáujem potomka bol v značnej miere vyvolaný samotným poručiťom (pozri rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 173/96).

Podľa názoru dovolacieho súdu výklad ustanovenia § 469a ods. 1 písm. a/, b/ Občianskeho zákonníka vo vzťahu ku konkrétnym okolnostiam daného prípadu odvolacím súdom bol správny.

Právne závery odvolacieho súdu zodpovedajú skutkovým zisteniam vyplývajúcim z vykonaného dokazovania. Jeho právny záver, že nebola preukázaná existencia ani jedného z dôvodov, pre ktoré poručiť vydedil navrhovateľku, je správny. Odvolací súd mal totiž výsledkami vykonaného dokazovania preukázané, že poručiť do spísania listiny o vydedení sa neocitol v takej situácii, že by potreboval pomoc predovšetkým od navrhovateľky. O poručiťa sa starala jeho manželka (odporkyňa 2/) nielen v čase, keď žili v jednom byte

s navrhovateľkou a jej rodinou, ale aj po tom, čo sa v auguste 1998 odsťahovali k svojmu synovi do J. (do 13.7.1999, t.j. do spísania listiny o vydedení). Ak poručiteľ potreboval hospitalizáciu v čase, keď býval v K., zabezpečovala ju navrhovateľka. Poručiteľ nemal k navrhovateľke (už od jej detstva) dobrý vzťah, čo ani v konaní nebolo sporné. Pokiaľ ho (aj s odporkyňou 2/) po odsťahovaní sa do J. nenavštevovala, nemrzelo ho to a takýto stav mu bol ľahostajný. V konaní boli preukázané aj tvrdenia navrhovateľky týkajúce sa vzťahu poručiteľa k alkoholu a jeho agresívneho správania. Napokon bol preukázaný aj nepriaznivý zdravotný stav navrhovateľky, vyplývajúci z predložených lekárskejších správ, vrátane jej fobie z cestovania.

Na základe uvedených okolností dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky k záveru, že navrhovateľka nemôže spravodlivo znášať zákonné dôsledky vydedenia. Poručiteľ nebol odkázaný predovšetkým na jej pomoc, keď situáciu, že o poručiteľa neprejavila opravdivý záujem, spôsobil v značnej miere sám poručiteľ svojím vzťahom k nej a keď v reálnej možnosti poskytnúť pomoc a prejavovať opravdivý záujem o poručiteľa navrhovateľke bránili objektívne dôvody (nepriaznivý zdravotný stav).

Z uvedeného vyplýva, že rozsudok odvolacieho súdu v napadnutej časti je z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.) správny. Keďže nebolo zistené, že by konanie bolo postihnuté vadou uvedenou v ustanovení § 237 O.s.p. alebo inou vadou konania, ktorá by mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci samej Najvyšší súd Slovenskej republiky dovolanie odporcov 1/, 2/ ako nedôvodné zamietol (§ 243b ods. 1 O.s.p.).

O náhrade trov dovolacieho konania rozhodol dovolací súd podľa § 243b ods. 5 O.s.p. v spojení s § 224 ods. 1 O.s.p. a § 142 ods. 1 O.s.p. V dovolacom konaní úspešnej navrhovateľke priznal náhradu trov tohto konania pozostávajúcu z odmeny právnej zástupkyne za jeden úkon právnej pomoci (vyjadrenie k dovolaniu z 29.4.2010) vo výške 55,49 € s režijným paušálom 7,21 €, spolu vo výške 62,70 € (§ 11 ods. 3, § 16 ods. 2 vyhlášky č. 655/2002 Z.z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie: Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 29. februára 2012

JUDr. Daniela Švecová, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová